

Ook in de genoemde gebieden met deze snelle, soortenrijke kolonisatie is in het tweede groeiseizoen de ontwikkeling van alle individuen optimaal met talrijke eenjarigen, waarbij dan enkele soorten zoutplanten domineren. De daaropvolgende jaren brengen de sterk uitgroeiende meerjarige soorten snel in het voordeel en de zich sluitende vegetatie verruigt sterk in aspecten van wilgeroosjes, distels, brandnetels en grassen, waarbij de meeste van de eenjarigen en meer toevallige soorten door deze ruige 'specialisten' worden weggeconcentreerd. Het aantal soorten vertoont dan ook weer een dalende tendens.

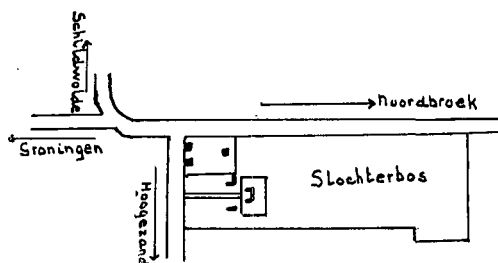
Toekomst

De beschreven waarnemingen betreffen nog té veel de stormachtige veranderingen welke het begin van een successiereeks kenmerken, dan dat er een goede prognose voor ieder terreintype is te geven. Anderzijds is er niet veel fantasie nodig, om in en aan het ondiepe voedselrijke water dichte begroeiingen te zien ontstaan met brede rietkragen en mogelijk uitgestrekte moerasbossen van elzen en wilgen. Wanneer de visstand van het meer zo goed blijft, zal zelfs de aalscholverkolonie niet uitblijven. De dieren worden al dikwijls gezien. Hoger liggende terreinen zullen dan een uitgestrekte, wat schrale weide dragen met wisselende botanische samenstelling en van mogelijk groot belang als rust- en fourageergebied voor overwinterende Brandganzen.

Spontane opslag van struiken en laag geboomte kan hier en daar, met name langs de krekken en erosiegeultjes worden verwacht: Meidoorn, Duindoorn, Roos en Braam op zandiger delen, Wilg, Els, Es en Populier op zwaardere grond. In de gebieden met snelle kolonisatie werden al veel vlierstruiken, maar ook elzen en wilgen aangetroffen! Vooral met een minimum aan ingrepen kan het gebied via zijn spontane ontwikkelingstendenzen uitgroeien tot een uniek landschap dat aanvankelijk zijn waarde ontleent aan de uitgestrektheid en rust, maar dat van lieverlee een grotere beslotenheid en daarmee een hogere opnamecapaciteit krijgt voor de kwaliteitbewuste recreant, de vogelaar en de hengelaar. Maar daartoe zal men nog een jaar of tien geduld moeten hebben, en activiteiten om deze processen te versnellen gaan meestal ten koste van biologische verscheidenheid.

J. de Jonge

De vogels van het Slochterbos

Ten noorden van Hoendiëp en Winschoterdiëp bestaat de bodem van de provincie Groningen vrijwel uitsluitend uit holocene lagen, in hoofdzaak uit door de zee aangebrachte klei, die meer boven N.A.P. ligt naarmate men verder naar het noorden gaat. Vandaar dat het noorden van de provincie 'het Hogeland' wordt genoemd. Hier en daar duiken echter in deze jongere gronden pleistocene 'heuvels' of ruggen op en op een van deze ruggen vinden we de 'Woldstreek', waarin plaatsen als Slochteren, Schildwolde en Hellum liggen.

De Woldstreek is een typisch slagenlandschap: van de zandrug uit ging men de naburige venen ontginnen, waardoor later smalle, maar soms kilometers lange landbouwbedrijven

ontstonden. De naam Schildwolde herinnert er ons aan, dat deze zandrug eenmaal bosrijker is geweest dan thans. Trouwens, wie de kaart van Groningen bestudeert, zal daarop heel wat plaatsnamen vinden (Midwolda, Oostwold, Finsterwolde enz.) waaruit een vroegere rijkdom aan bos valt te concluderen. Schildwolde is gebleven, maar het 'wold' is spoorloos en met de meeste andere 'wolddorpen' is het niet anders.

Slechts één bos herinnert nog aan vroegere toestanden en dat is het Slochterbos, ingesloten door de weg van Slochteren naar Schildwolde en die van Slochteren naar Noordbroek. Het is een smal, langgerekt, ongeveer 30 ha groot loofhoutbos, waarin de beuk domineert, maar waarin men ook eiken, esdoorns, linden en andere boomsoorten vindt en ook een vrij goed ontwikkelde onderbegroeiing aanwezig is, behalve uiteraard onder de aaneengesloten complexen van beuken. Lange jaren was het Slochterbos beroemd door 'de dikke boom van Slochteren', een reus van een beuk, die ruim tien jaren geleden de geest heeft gegeven, maar in zijn goede jaren de leverancier was van de baby's in deze streek. Gelukkig niet verdwenen is de Fraylemaborg, een van de weinige borgen die Groningen nog bezit, daterend uit de tweede helft van de zestiende eeuw. Vermoedelijk heeft de Fraylemaborg voorgangers gehad; wellicht stond hier in de dertiende eeuw het stamslot van het geslacht Snelgers. In 1538 woonde er Oesbrandt Fraylma, 'hoveling to Slochteren', terwijl de borg in latere tijden bewoond is geweest door de geslachten Rengers (midden zestiende eeuw), Piccardt, De Sandra, Veldtman - dit geslacht kocht de hele bezitting in 1781 voor f 51.000 en restaureerde borg en park -, Siccama en Thomassen à Thuessink Van der Hoop.

Korte tijd geleden is de kostbare inboedel van de borg geveild en ook het Huis is verkocht. Het kwam in het bezit van de Gerrit van Houten-stichting, die er een museum van gaat maken en die op de door haar uitgegeven wandelkaarten vermeldt dat ze 'bijzondere aandacht wenst te schenken aan de bescherming en bevordering van de voor dit landschap passende flora en fauna'. Wat die flora betreft: in 1969 stelde H. P. M. Hillegers een onderzoek in naar het voorkomen van 'stinseplanten' in het Slochterbos; diverse tot deze groep behorende planten werden in het bos aangetroffen. We wachten gespannen af, hoe de Gerrit van Houten-Stichting haar taakstelling ten opzichte van flora en fauna zal realiseren. Tot dusverre was er aan het beheer van het terrein maar weinig gedaan, zodat men een beetje de indruk kreeg van een 'oerwoud' - wat zeker zijn bekoring heeft! De vogelrijkdom van het Slochterbos heeft onder dit 'beheer' zeker niet geleden, zoals de vogelwerkgroep van de afdeling Groningen van de K.N.N.V., die momenteel bezig is, het bos te inventariseren, zowel op vogels als op hogere planten, heeft kunnen vaststellen. Het onderzoek is nog op geen stukken na voltooid; zo weten we van heel wat soorten die er regelmatig voorkomen nog niet met zekerheid, of ze er broedvogel zijn, al mag juist uit die regelmaat wel worden aangenomen dát ze er broeden.

Van de Blauwe reiger staat het in ieder geval vast; dit jaar was er een kleine kolonie met zeker 9 bezette nesten. Ook de Wilde eend is er broedvogel; in de vijvers en sloten hebben we de jongen meermalen gezien.

De Buizerd komt er alleen in de wintermaanden voor. Op 19 februari 1972 vonden we de resten van een Bonte kraai, die zeer kort geleden dicht bij de bosrand was opgepeuzeld; de hele situatie maakte het waarschijnlijk dat hier een Havik bezig was geweest. De Sperwer, die vroeger veelvuldig zijn tol hief van de talrijke houtduiven, hebben we helaas nog niet één keer gezien. De Torenvalk zagen we wel regelmatig; hij bracht er in 1971 twee jongen groot.

Fazanten vinden er vooral op koude winterdagen een goede dekking en hun sporen zijn vaak bijzonder talrijk. Ze fourageren speciaal op het omliggende bouwland. Het Water-

Bonte kraai

Wielewaal

Kneu

hoentje broedde in '71 in de gracht om de borg. De Holenduif zien we er maar weinig, de Houtduif des te meer, veelal tientallen. Op de omringende bouwlanden vinden ze blijkbaar voldoende voedsel, terwijl het bos hun eikels, beukenootjes en ander voedsel oplevert. De Tortel werd in juni en juli 1971 gesignaleerd, de Turkse tortel drie keer.

De Koekoek was in mei, juni en juli in het bos, op zoek naar pleegouders. In maart 1972 werden voor het eerst 2 Ransuilen gezien. De Grote bonte specht werd met vrij grote regelmaat waargenomen en we mogen aannemen dat hij er broedvogel is.

Boeren- en huiszwaluwen vinden een onderkomen in of aan de bijgebouwen van de borg en ook de Witte kwikstaart bracht daar in 1971 zijn jongen groot. Bijzonder geschikt blijkt het terrein te zijn als woonplaats voor de Winterkoning; zo noteerden we in april 1971 niet minder dan 21 exemplaren en in de volgende vijf maanden resp. 17, 15, 13, 12 en 10. De Heggemus werd slechts enkele keren gehoord: in maart 1971 en 1972 telkens 1 ex. en in april 1972 2 ex.

De lijsterfamilie is vertegenwoordigd door de Grote lijster, in juni 1971 maar liefst 30 ex. adult en juveniel, fouragerend op bouwland aan de bosrand, Koperwiek en Kramsvogel als doortrekkers - het meest op de door het bos ingesloten weilanden -, verder de Zanglijster en de zeer algemeen voorkomende Merel. Gekraagde roodstaart en Roodborst komen er in kleine aantallen voor; van de kleine zangers hoorden we de Spotvogel, het Zwartkopje, de Tuinfluiter, de Fluiter en even buiten het bos de Grasmus. Merkwaardigerwijs ontmoetten we tot dusverre de Braamsluiper nog niet, ondanks de aanwezigheid van toch wel geschikte heggen en struiken.

Waarnemingen van het Goudhaantje en het Vuurgoudhaantje beperken zich tot de wintermaanden, wat trouwens in een bos met vrijwel uitsluitend loofhout te verwachten is. De Grauwe vliegenvanger zagen we wel, de Bonte dito nog niet, wat ook een beetje verwonderlijk is, gezien de sterke uitbreiding van deze soort in de laatste jaren. De holle bomen staan op ze te wachten. Van die holle bomen maken zeker ook de Koolmezen dankbaar gebruik: van oktober 1971 tot en met januari 1972 noteerden we resp. 53, 26, 50 en 45 ex. Daar zullen wel doortrekkers bij zijn geweest; in de broedtijd werden tot dusverre maximaal 21 ex. genoteerd. De Pimpelmees is minder algemeen, de Matkop werd tot dusverre alleen in de wintermaanden waargenomen, evenals de Staartmees. De Zwarte mees werd één keer genoteerd.

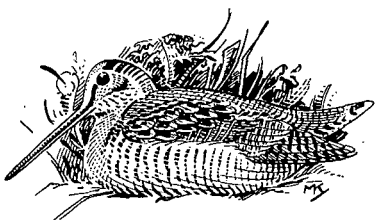
De Boomklever zagen we in november 1970 en in februari 1972; de Boomkruiper daarentegen regelmatig, in maart 1972 zelfs 15 ex. De Vink missen we er nooit; in maart 1971 telden we 35 en in oktober 1971 43 ex. Dat zullen doortrekkers zijn geweest. De Groenling werd nog nooit gezien, de Kneu slechts één keer, Keep en Goudvink twee keer. Huis- en Ringmus zijn er regelmatig bij de dienstgebouwen en de Spreeuwen maken dankbaar gebruik van de vele holle bomen.

Een Wielewaal-man zagen we in mei 1971 en in juli d.a.v. man en vrouw; niet onmogelijk is het dus dat ze er gebroed hebben.

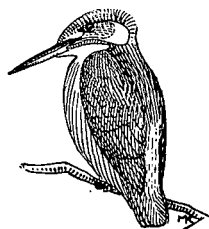
Met uitzondering van de Roek zijn alle kraaiesoorten vertegenwoordigd, vooral de

Kauwtjes die ook al profiteren van de holle bomen; gemiddeld werden per teldag 22 ex. waargenomen. De Vlaamse gaaien waren zowel in 1971 als in 1972 het talrijkst in maart.

Van 1950 tot en met 1952 observeerde H. R. Dolfien het terrein; na elke wandeling noteerde hij globaal het aantal waargenomen individuen. Bij verschillende soorten liggen zijn cijfers hoger dan die van 20 jaar later, b.v. bij Waterhoen en Wielewaal. Enkele soorten werden genoteerd die door ons nog niet zijn waargenomen: IJsvogel (5 maal 1 ex.), Houtsnip (1 maal 2 ex.), Kleine bonte specht (1 maal 1 ex.), maar in het algemeen is er toch geen sprake van een significante vóór- of achteruitgang. Als merkwaardigheid mag zeker nog vermeld worden dat de afdeling Veendam in 1971 in of bij het bos een Hop en een Visarend zag.

Houtsnip

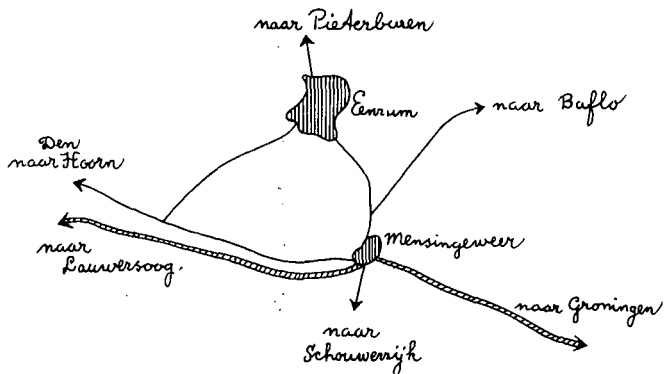
IJsvogel

Een bezoek aan het Slochterbos is dus zeker de moeite waard, onverschillig in welke maand. Toegangskaarten zijn verkrijgbaar tegenover de ingang van het bos. Wie er in de zomermaanden heen wil, doet verstandig, zich te wapenen met middelen tegen muggebeten, want de vijvers en sloten in het bos vormen blijkbaar een ideale kweekplaats voor het kroost van deze insecten!

Adres van de schrijver:

H. R. Dolfien

Een wegberm
op
de Groninger klei

Als uitgangspunt voor een excursie ligt de stad Groningen wel erg geschikt. Naar het zuiden is men snel in Drente met zijn heidevelden, bossen, houtwallen en beekdalen en naar het noorden gaande komt men op de Groninger klei, waar nog ruime vergezichten zijn met grote boerderijen, omzoomd door hoog opgaand geboomte.